

Steffen Menzel, Walter Wenzel: Sorbische Personennamen der östlichen Oberlausitz. Nach Quellen des 14. bis 18. Jahrhunderts. Bautzen: Domowina-Verlag 2017, 176 b.

Lěbda raz jo něco dowuslěžone. To teke nastupa serbske wósobowe mjenja. Lěcrownož jo Walter Wenzel je w bogatej libbje juž dłužke lěta ze starych žrědłow zběrał, rěcywědnje analizěrował a publicěrował, laže w archiwach hyšći pšecej stare dokumenty, kenž wobpšimjeju drogotne dokłady. A togodla wědomnostne slěženje nigdy kónca njama.

Walter Wenzel jo na zachopjeńku w swójjich studijach wó serbskich wósobowych mjenjach zapšěgnuł Dolnu a Górnju Łužycu. Pózdžej pak jo se mjenjowědnik koncentrował na Dolnu Łužycu a jo měł z tym dwa lětzasetka dosć a nadość cyniś. Z nowuju publikaciju pak glěda zasej na Górnju Łužycu, a to na jeje pódzajtšny žěl resp. na wokolinu Zgórjelca, Rozborka a Niskeje ako teke na jso mjazy Nysu a Kwisu. Knigły su nastali na bazy kooperacije mjazy nim a historikarjom Steffenom Menzelom, kenž jo zeběrał nejžwějšy žěl dokładow ze žrědłow we wšakorakich archiwach (glej zapis žrědłow na b. 9–11). Rěcywědnju analyzu jo pšewzeł Walter Wenzel, pši comž se cesto póšěgujo na swóje starše antroponomastiske wózwajwenja (glej b. 7 a 25).

Pó krotkem zawježenju (b. 7 sl.) slěduju zapis skrotconkow, žrědłow a sekundarneje literatury ako teke pšegłěd pšedstajonych jso w městow (b. 9–24) a pó tom wobšyrny historisko-etymologiski słownik wósobowych mjenjow (b. 25–125), žož se w jednotliwych artiklach wšake mjenja analizěruju. W dalšnem kapitlu su nalicone antroponymy, kenž doněta znate byli njesu (b. 126 sl.) – jich jo wušej 400. Wažne jo teke zestajenje tych mjenjow, kótarychž wujasnjenje njejo jasne (5. kapitel na b. 128 sl.), lěcrownož su to – ako teke awtora rozkládajotej – wótery raz drje jano pšepisane formy.

Slěduju zapis mjenjow, kótarež bazěruju na městnych mjenjach a kenž su jěsno wopóznanjone (6. kapitel, b. 130–134). „Jěsno“ groni w tom paže, až su wótpowědne wósobowe mjenja wobwěšćone w 14. a 15. stolěšu. Z tym su antroponymy cesto starše ako dotychměst znate dokłady toponymow, na kótarež se zepěraju. Toš pšinosuju antroponomastika wažne informacije za toponomastiku. Wušej togo namakaju se w tudy wobžělaných žrědłach za nic mjenjej ako 84 sedlišćow starše dokłady městnych mjenjow ako dotychměst znate, kenž su w 7. kapitlu pomjenjone (na b. 135–140). Na slědujucej stronje (b. 141) namakajomy krotku statistiku wobžělaných mjenjow a pótom zestajenje antroponymow we wšakorakich sedlišćach, ako se namakaju we wósebnem žrědle. To jo zapis dankow za wójny pšešiwu Turkam ze 16. stolěša, tak pomjenjony „Türkensteuerregister“ (9. kapitel, b. 142–149).

Pomjenjenje 10. kapitla „Die Personennamen der *Besunzane* und *Milzane*“ (b. 150–153) jo tšochu zamólece. W kapitlu wopisuju se starše słowjańske mjenja, wósebnje dwójocłonkate, na pš. *Častlaw*, *Wjelelut*, ako teke wótwóženja (*Boriš*, *Čechan* a druge). Wopšawdu pak jedna se jano wó snadny žěl wšych mjenjow jěsneho casa. Pótakem njesu to wšykne mjenja teju stareju rodowu, ale jano bejnje blědy wótblyšć.

Slědujucy kapitel wó geographiji antroponymow (b. 154–157) jo tak wugótowany, ako to znajomy z donětejšnych publikacijow Waltera Wenzela (pširownuj k tomu na pš. recensiju awtora w *Rozhláze* 9/2017, b. 28–30). How koncentrowajotej se awtora na mjenja wušych socialnych kupkow a nosarjow amta ako *Knjez*, *Pan*, *Hospodař*, *Starosta* a druge, a wušej togo na pomjenjenja za kowala. Młogi raz, wósebnje za mě *Wícz*, by byli pódaša literatury wužytne za rozměše konteksta słowa.

Knigły skóncyju se z pšedstajenim etniskego zestajenja ludności pódzajtšnjeje Górnjeje Łużyce, konkretnje póžela serbskego wobydlarstwa (b. 158–171). Metodiski to groni, až serbska forma wósoboweho mjenja w staršych žrědłach markěrujo Serba, nimska forma pak Nimca. Generelnje njejo taka metodika wjelgin spušćobna, dokulaž móžo nimski pisar w drugich kontekstach lažko napisat słowjańske mě luža w nimskej formje (na pš. *Hans* město *Jan*). How pak jo taka metoda derje pšemyšlona a wobglědnijwe nałożowana. Daty su we wobšyrnych tabelach (w celku na pš bokach) pšedstajone. Togodla drje stej kórše na b. 164 a 171 – jadnučkej celego zwězka – wěrnosciwej. Jadna se wó dwa rozdźelnej wobstatka datow: k přědnemu wó heterogene žrědła za strony pódpołnocnje Zgóřjelca (kórta 1) a k drugemu wó górzeje pomjenjony „Türkensteuerregister“ za wokolinu togo samego města (kórta 2). Na wobyma kórtoma pšewažuju nimske mjenja, jano sporadiski wižimy w někotarych stronach wětše póžele serbskich mjenjow, což jo w teksće pód žiwanim na granicujuce regiony wobšyrnje diskutowane.

Pópšawem to wědomnostnik pšawje pósužowaš njamóžo, ale zda se, až awtora wšykne how pomjenjone temy wjelgin rozmyliwje rozkładujotej teke za cytarje zwonka wědomności. Jano změstymi namakajomy w knigłach pšěžywjetej terminologiju z NDRskego casa, tak powědajotej wó „spätgentil-frühfeudalen Gesellschaft mit einer militärischen Demokratie“ (b. 153). Per se to njemusy byš wopacnje, ale trěbny by był komentar, godla jo rowno ten terminus awtoroma tak wažny.

Knigły su wažny dalšny pšinosk za wótekšywanje a pšistupnjenje serbskego onymiskego a rěcneho derbstwa. Za to žěkujomy se awtoroma. Z tym, až jo Walter Wenzel dotychměst analizěrowała a publicěrowała njelicobne serbske wósobowe mjenja, rezultěrujo slědkoju pšašanje za syntezu togo materiala, aby zajmc njemusał sam zgromažiš to, což pyta, z poł dwanastka knigłow a wjele nastawkow, ale by měł za to ja dnu datowu bazu. Nejžlěpjej se za to gózi, se wě, digitalny zakład.

Kito Kšižank

Lubina Mahling: Um der Wenden Seelenheyl hochverdient – Reichsgraf Friedrich Caspar von Gersdorf. Eine Untersuchung zum Kulturtransfer im Pietismus. Bautzen: Domowina-Verlag 2017 (= Schriften des Sorbischen Instituts; 64), 530 S.

Dass die frühneuzeitliche Oberlausitz an einem Schnittpunkt unterschiedlicher konfessionspolitischer und frömmigkeitlicher Interessen lag, ist in Umrissen bekannt: Die territoriale und ethnische Gemengelage des Markgraftums und seine vielfältigen Außenbeziehungen in die umliegenden Regionen ermöglichten eine konfessionelle Pluralität, die insbesondere im protestantischen Spektrum Räume bot für binnenkonfessionelle Gruppierungen jenseits des lutherischen Mainstreams. Spiritualisten und Schwenckfelder sind hier ebenso zu nennen wie Hallesche Pietisten und Herrnhuter Brüdergemeine, in deren Spannungsfeld der Hauptakteur der vorliegenden Studie anzusiedeln ist: Graf Friedrich Caspar von Gersdorf (1699–1751) aus einer alteingesessenen und weitverzweigten Oberlausitzer Adelsfamilie.

Die Verfasserin wurde mit der vorzustellenden Untersuchung im Jahr 2015 an der Philosophischen Fakultät der Friedrich-Schiller-Universität Jena promoviert. Ihr Buch ist von seiner Anlage her ein Hybrid zwischen politischer Biografie und Analyse des Gersdorf'schen religiösen Umfelds bzw. seiner Netzwerke zwischen Halle, Herrnhut und dem